



## مهارت

# تفکر خلاق

امور و افکار را آن چنان که هستند به راحتی نپذیرد، بلکه نگاه متفاوت‌تری داشته باشد و از قالب‌های فکری همسان دور شود. به عبارت دیگر، پدیده‌ها را از منظر دیگری نگاه می‌کند. درحالی که در تفکر همگرا، فکرهای جدید و نو کمتر یافته می‌شود و پدیده‌ها را آن چنان که هستند می‌پذیرند.

**تعریف مهارت تفکر خلاق**  
مهارتی است که شخص با تلفیق مهارت‌های حل مسئله و تصمیم‌گیری، از افکار یا روابط نو برخوردار می‌شود و قدرت کشف و انتخاب راه‌حل‌های جدید را پیدا می‌کند.

### مراحل تفکر خلاق

**آمدگی:** در این مرحله شخص به نوع روابط بین پدیده‌ها که ذهن او را به خود مشغول کرده‌اند پی برده است و با طرح سؤال‌های مختلف در ذهن به نقد و بررسی آن می‌پردازد.

### انواع تفکر

- ۱- تفکر واگرا
  - ۲- تفکر همگرا
- تفکر خلاق نوعی تفکر واگرا است که فرد با استفاده از آن سعی می‌کند پدیده‌ها و

و با احترام به نظر دیگران، نظرهای خود را بیان می‌کنند.

۱۰- همواره کنجکاو و در جست و جوی اطلاعات جدید و نو هستند.

۱۱- از قدرت تصویرسازی ذهنی بالایی برخوردارند، تا حدی که به تفکرات خود، عینیت می‌بخشند.

۱۲- مثبت‌نگر و پرانرژی هستند.

۱۳- اغلب برای هر سؤالی آمادگی ارائه پاسخ‌های مختلف را دارند.

۱۴- سؤال و جواب‌های غیرعادی و متفاوت در آن‌ها بیشتر دیده می‌شود.

## چگونه تفکر خلاق را در خود و دیگران پرورش دهیم؟

۱- اطلاعات و تجارب خود را در موقعیت‌های مختلف گسترش دهیم.

۲- از دیگران و کودکان سؤال‌هایی را بپرسیم که پاسخ‌های متعدد داشته باشند.

۳- اگر سؤال‌های غیرمعمولی از سوی دیگران مطرح می‌شود، سعی کنیم با همکاری خودشان پاسخ‌های جدید و نو را کشف کنیم.

۴- رفتارها و الگوهای افراد خلاق مثل ابوعلی سینا، دکتر حسابی و... را سرمشق زندگی قرار دهیم.

۵- از فنون ویژه تفکر خلاق مانند «بارش فکری» به‌خوبی استفاده کنیم (یورش ذهنی به یک موضوع را بارش فکری می‌گویند).

۶- تصورهای ذهنی خود و دیگران را تقویت کنیم، زیرا تصویرسازی کمک می‌کند اطلاعات در حافظه بلندمدت بیشتر ذخیره شوند. برای مثال، اگر فرزندمان داستانی را در مورد جنگل می‌خواند، از او بخواهیم تصور کند که میان جنگل قرار دارد، به صداها گوش

پختگی: در این مرحله، شخص با گذار از مرحله قبلی به درک و شناخت عمیق‌تری از روابط بین پدیده‌ها می‌رسد و گویی پدیده‌ها، جرئی از وجودش شده‌اند.

اشراق: در این مرحله، شخص به پاسخ‌های ناگهانی دست پیدا می‌کند که اغلب با کلماتی نظیر آهان، یافتم... متجلی می‌شود.

وارسی: در این مرحله، فرد به بررسی بهترین ایده‌ای که در مراحل قبلی به آن رسیده است می‌پردازد تا صحت و سقم آن را مشخص کند. اجرا: در این مرحله، فرد افکار یا ایده‌هایی را که مورد تأیید واقع شده‌اند را به مرحله اجرا در می‌آورد.

## ویژگی‌های افراد دارای تفکر خلاق

۱- راه‌هایی را جست‌وجو می‌کنند که از طریق آن بتوانند فکر خود را به سوی ایده‌های نو و تازه هدایت کنند.

۲- به همه جوانب یک موضوع و مسئله توجه دارند.

۳- در حل یک مسئله تمرکز حواس بیشتری را از خود نشان می‌دهند.

۴- فکرهای بکر (دست نخورده و نو) را بیشتر از دیگران از خود نشان می‌دهند.

۵- به راه‌حلهایی می‌اندیشند که ممکن است از دید دیگران اهمیت چندانی نداشته باشد.

۶- از ربط ایده‌ها و تجربه‌های مختلف، نتایج جدیدی می‌گیرند.

۷- افکار و عقاید خود را به راحتی مطرح و از مواجهه با عقاید مختلف استقبال می‌کنند.

۸- برای حل مسائل و مشکلات راه‌های مختلف را بررسی و تا رسیدن به نتیجه دلخواه تلاش می‌کنند.

۹- خود را محدود به نظرهای دیگران نمی‌کنند



داستان‌های ناتمام در رشد تفکر خلاق مؤثر است.

۱۲- به عقاید دیگران (به‌ویژه کودکان و نوجوانان) احترام بگذاریم و اجازه دهیم که تا حد ممکن کارهایشان را با ذوق و سلیقه خود انجام دهند.

۱۳- ابتکار و تخیل را باور داشته باشیم تا زمینه بروز فعالیت‌های خلاق در جامعه فراهم شود.

۱۴- سعی کنیم پاسخ‌های ما در مقابل سؤال‌های کودکان به گونه‌ای باشد که آن‌ها را به سؤال‌های جدیدتری هدایت کنیم.

۱۵- فرصت ابتکار و نوآوری را در خانواده و مدرسه و محل کار به دیگران بدهیم.

دهد، حیوانات و درختان را تصور کند و...

۷- در نوشتن داستان یا کشیدن نقاشی و... به جای استفاده از نمونه (مدل) از طرح‌های خلاق ذهن خود استفاده کنیم.

۸- مهم‌ترین نکات را درباره آنچه می‌خوانیم یا می‌شنویم یادداشت کنیم.

۹- هر فکر جدیدی که به ذهن ما می‌رسد، بنویسیم (افکار خود را روی کاغذ بیاوریم) اجازه دهیم هر سؤالی را از ما بپرسند و سؤال‌ها را جدی بگیریم.

۱۰- بازی‌های فکری، ساخت اشیاء یا گل، مجسمه‌سازی، نقاشی و داستان‌نویسی موجب شکوفایی ذهن و خلاقیت می‌شود.

۱۱- طرح سؤال‌های باز و تکمیل جملات و

با دو در بطری و یک خودکار و یک صفحه کاغذ باطله چه چیزهایی می‌توان ساخت؟

### تمرین ۳

از گروه می‌خواهیم با حروف خلاقیت کلمه‌هایی بسازند که به موضوع خلاقیت مرتبط باشد. یا با حروف کلمات....

### تمرین ۴

به افراد می‌گوییم اگر در گرمای تابستان در مزرعه کلاه نداشته باشند، از چه چیزهایی به‌عنوان

جایگزین می‌توانند استفاده کنند؟

اگر در بیابان با شکستگی پا مواجه شوند چه کارهایی می‌توانند انجام دهند؟

منبع: صحت مکاتب

۱۶- از موقعیت‌های مانند مسافرت، بازدید از موزه‌ها، رفتن به مکان‌های تفریحی و فرهنگی جهت آموزش تفکر خلاق استفاده کنیم.

۱۷- احساس امنیت، شادی و آرامش از عوامل شکوفایی تفکر خلاق است، آن عوامل را از خود و دیگران دریغ نکنیم.

۱۸- هوش، استعداد، مهارت و تلاش جدی، بخشی از عوامل رشد خلاقیت است، اما ضروری است به ایجاد انگیزه نیز توجه ویژه‌ای داشته باشیم.

۱۹- توانایی دیگران حتی کودکان را بپذیریم. باور داشته باشیم که هر فرد، موجودی منحصر به فرد است و مثل و ماندی ندارد.

۲۰- وقتی کار و فکر جدید و خلاقانه‌ای را از دیگران مشاهده کردیم، با تشویق، خوشحالی و شادی خود را ابراز کنیم.

## تمرین‌هایی برای رشد تفکر خلاق

### تمرین ۱

افراد را به دو گروه تقسیم می‌کنیم. از گروه اول می‌خواهیم هر کدام یک کلمه به دلخواه بنویسند و در یک ظرف بریزند. از گروه دوم می‌خواهیم هر کدام یک مسئله بنویسند و در یک ظرف بریزند. سپس برحسب تصادف از ظرف گروه اول یک کلمه و از ظرف گروه دوم یک مسئله برمی‌داریم و می‌خواهیم هر کس با آن کلمه انتخاب شده پاسخی را برای آن مسئله‌ای که انتخاب شده آماده کند و بخواند.

### تمرین ۲

سه شیء را به‌طور ذهنی انتخاب می‌کنیم و از گروه می‌خواهیم بیان کنند با این اشیاء چه چیزهایی را می‌توانند بسازند. به‌طور مثال،